

בית המשפט המחוזי מרכז

ע"א 5007-10-08 אס.די.אר - שריון יבוא ושווק
בע"מ ואח' נ' בנק לאומי לישראל בע"מ

לפני: כב' השופט אילן ש' שילה

מערערים: 1. אס.די.אר - שריון יבוא ושווק בע"מ

2. רונן שריון

3. דרור שריון

ב"כ עו"ד א' גריסרו

נגד

משיב: בנק לאומי לישראל בע"מ

ב"כ עו"ד ר' זיו-לי

כתבי עת:

[סיני דויטש, "הגנת הצרכן הבנקאי: מכח", הפרקליט, כרך מו \(תשס"ג-תשס"ד\) 241](#)

פסק דין

ערעור על פסק דינו של בית משפט השלום בכפר סבא (כב' השופטת ר' צוק) מיום 31.7.08 ([ת"א 7818/04](#)) שבו קיבל בית המשפט את תביעתו של המשיב – בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "הבנק") נגד המערערים וחייבם לשלם לבנק את יתרת החוב בחשבון המערערת 1 (להלן: "המערערת" או "החברה"). הערעור הופנה כלפי דחיית טענות ההגנה שטענו המערערים.

הסוגיה שבמחלוקת:

החברה נטלה מהבנק המשיב הלוואה שכונתה "קבלת אשראי בסך 500,000 ₪ צמוד למט"ח מסוג יינים". משהגיעה עת הפירעון, התברר ששער הין ירד כלפי השקל והחברה ביקשה לפרוע את קרן

ההלוואה כשהיא מופחתת לפי שיעור השינוי בשער. הבנק סירב ודרש פירעון של מלוא הקרן השקלית של 500,000 ₪, בטענה שעל פירעון ההלוואה חל סייג, המופיע באחד המסמכים שעליהם חתמה המערערת עם פתיחת חשבונה בבנק, שלפיו הצמדתה של הלוואה לשער מטבע חוץ חלה רק במקרה שהשער עולה ולא כאשר הוא יורד, בחינת עולה עמו ואינה יורדת עמו. השאלה היא אם יש ליתן תוקף לסייג, כאשר הבנק לא הסב תשומת לבה של המערערת אליו וזו לא ידעה על קיומו.

1. הרקע

(א) החברה ניהלה חשבון אצל הבנק במשך כעשר שנים. בשנת 2004 הגיש הבנק לבית משפט קמא תביעה נגד החברה, ונגד המערערים האחרים שהם בעלי השליטה בה שערכו להתחייבויותיה (להלן: "בעלי השליטה" או "הערבים"), בגין יתרת חוב בחשבון החברה שמקורה באשראים שהעמיד לה.

(ב) המערערים לא חלקו על שיעור יתרת החוב כפי שהופיעה בספרי הבנק ובעקבותיהם בכתב התביעה. הם טענו שתי טענות הגנה עיקריות, שהחשובה בהן לענייננו היא שבסכום החוב כלל הבנק חיוב יתר בקשר עם פירעון הלוואה שלוותה החברה מהבנק ביום 15.6.95 ושנפרעה ביום 15.12.95.

(ג) כך השתלשלו הדברים: ביום 15.6.1995 חתמה החברה על טופס של הבנק שכותרתו "בקשה לקבלת אשראי במטבע ישראלי צמוד למט"ח/במט"ח". בטופס זה ביקשה החברה וגם אישרה "קבלת אשראי בסך 500,000 ₪ צמוד למט"ח מסוג יינים" (להלן: "ההלוואה"). בהגיע מועד פירעונה של ההלוואה התברר ששער הין כלפי השקל ירד. אף על פי כן חייב הבנק את חשבון החברה בקרן השקלית המקורית של ההלוואה במלואה, ללא הפחתה בשיעור יחסי לירידת שער הין. אין חולק שאילו הוצמדה הקרן השקלית לשער הין, הן לעלייתו הן לירידתו, היה על החברה לשלם סכום נמוך מזה שבו חייב אותה הבנק. החברה פנתה אל הבנק, גם באמצעות בא כוחה, לפני מועד פירעון ההלוואה ולאחריו, בדרישה לתקן את המעוות. הבנק דחה את הדרישה בטענה שעל פירעון ההלוואה חלה הוראת הסייג (ראו למשל מכתבו מיום 14.3.96).

2. תמצית פסק הדין נושא הערעור

(א) בפסק הדין, המפורט עד מאוד, דחה בית משפט קמא את טענות המערערים.

(ב) אזכיר תחילה את הטענה הנוספת שטענה החברה, כי חיובי ריבית בחשבונה בגין אשראים אחרים חושבו בשיעור גבוה מהמוסכס, ואף בלתי סביר בהתחשב בטיב הביטחונות שהעמידה לצורך הבטחת האשראי. טענה זו, על שני היבטיה, נדחתה לגופה, מהטעם העיקרי שלא הוכחה. אמנם המערערים ערערו גם על דחיית טענה זו, אך נראה שזנחו טענתם בעת שמיעת הערעור. סבורני שבדין עשו כן, שהרי לא נמצאה עילה להתערב בפסק דינו של בית משפט קמא, המיוסד על קביעות שבעובדה בסוגיה זו, ונראה שהמערערים הבינו שלא על טענה זו תהיה תפארתם.

(ג) באשר לסוגיית פירעון ההלוואה בחן בית המשפט את גירסות הצדדים בדבר המו"מ שקדם למתן ההלוואה וקבע קביעות אחדות שבעובדה. בית המשפט לא האמין

למערערים על דבר סיכום שאליו הגיעו עם פקידי הבנק עובר לנטילת ההלוואה, אך מצד שני, איש מפקידי הבנק שהעידו לא העיד על הסיכום מידיעתו האישית, וככל שהעידו (ראו במיוחד תצהירי העדויות הראשיות) לא העידו בדרך כלל על העובדות שהיו במחלוקת, אלא על מסמכים ופרשנותם. לא אפרט את כל קביעותיו של בית משפט קמא, כיוון שאיני מוצא שיש בהן רלוונטיות להכרעה בשאלה המשפטית השנויה במחלוקת. אומר רק שחרף קביעתו של בית משפט קמא (שנתמכה בהסכמה דיונית של הצדדים) שנטל ההוכחה בדבר הסכמה שאינה עולה מהמסמכים רבץ על המערערים שלא הרימוהו, עדיין הגיע בית המשפט למסקנה, העולה מחומר הראיות שבא לפניו ומקביעותיו שלו, שדבר הסייג לא הובא לידיעת החברה והערבים, בעת נטילת ההלוואה או בכל זמן שקדם לכך; דבר הסייג התברר למערערים לראשונה רק לאחר שהחברה קיבלה את ההלוואה. חשוב לענייננו ממצאו הפוזיטיבי של בית משפט קמא, כי המערערים אכן לא ידעו על אודות הסייג והופתעו לגלותו. כדברי בית המשפט (עמ' 13):

"אני סבורה ששריון אכן הופתע לגלות בסופו של יום, ובמועד השבתה של ההלוואה כי אין הוא נהנה ממלוא הפרשי השער, וציפה לתוצאה אחרת".

בית המשפט עמד בהרחבה על ההלכה באשר לחובת הגילוי החלה על בנק, אך הגיע למסקנה:

"... חובת הגילוי – ובהקשר הדברים בו אנו עוסקים, החובה למסור בעל פה, מעבר להתנאה שבהסכם שבכתב – איננה חלה על כל פרט בכל עסקה שקושר לקוח עם הבנק, וקיומה הינו תולדה של נסיבות ההתקשרות. חובת הגילוי קמה מקום שניתן לצפות כי הלקוח אינו מודע לעניין שהוא מהותי מבחינתו ... (עמ' 12 בפסק הדין)

(ד) קביעה אחרת של בית המשפט הייתה **שלכאורה** זנחו המערערים את טענתם לנוכח השנים שחלפו מאז חילופי המכתבים בין הצדדים בשנת 1996 לאחר פירעון הקרן המלאה של ההלוואה. בית המשפט סבר שהחברה הייתה יכולה להעביר את חשבוניתיה לבנק אחר ולתבוע את הבנק, ומשלא עשתה כן יש להניח שזנחה את תביעתה. אולם, בית המשפט לא דחה את טענת המערערים עקב זניחותה, ונראה שהדברים נאמרו ללא נפקות לדינא.

3. טענות הצדדים

השאלה האמיתית ששנויה במחלוקת היא שאלת תוקפו של הסייג בנסיבות שלפנינו. לפיכך לא אפרט את שאר טענות הצדדים שאיני רואה אותן כרלוונטיות. אומר רק שבעוד שהבנק אוחז בנימוקי פסק הדין, טוענים המערערים שהואיל והבנק חדל בקיום חובותיו ולא יידע אותם באופן מפורש בדבר הסייג, הרי שאין ליתן לו תוקף.

4. דין

(א) לפני הדיון מבקש אני להעיר באשר לקביעתו של בית המשפט שהמערערים זנחו לכאורה את טענתם. אעשה כן אף על פי שבית המשפט לא דחה את הטענה מטעם זה, ואך למען הסר ספק.

לא השתכנעתי שעל יסוד חומר הראיות והגיון הדברים היה מקום לראות את המערערים, אפילו לכאורה, כמי שזנחו את טענתם עד כדי ויתור עליה. כך גם אין לומר, כטענת ב"כ הבנק, שהמערערים נהגו בחוסר תום לב בכך שלא תבעו את זכותם במשך 8 השנים שחלפו. אין בכך שהחברה לא תבעה בבית משפט את ביטול החיוב, במשך כשמונה שנים שבהן המשיכה לנהל את חשבונותיה בבנק, כדי ללמד על ויתור המפקיע את זכותה. משהגיש הבנק את תביעתו, זכאים היו המערערים לבחון את מרכיבי החוב הנתבע ולשוב לטענתם, שעליה חזרו בשנת 2004 לפני הגשת התביעה.

(ב) כאמור, משנקבע שהמערערים לא ידעו על הסייג ושהבנק לא הפנה תשומת לבם אליו, מתמצה הערעור בשאלה משפטית אחת: האם בנסיבות העניין יש ליתן תוקף לסייג?

נבחן תחילה את הסייג עצמו:

הסייג מופיע במסמך שכותרתו "**תנאים כלליים לפתיחת חשבון אשראים במט"ח ובמט"י (לא צמוד- צמוד למדד – צמוד למט"ח ו/או במט"ח)**" (להלן: "**התנאים הכלליים**"). החברה חתמה על מסמך זה ביום 4.4.94, יותר משנה לפני מועד נטילת ההלוואה. זהו מסמך המודפס באותיות טל ומטר, כנהוג בחוזים אחידים, וכולל בין 45 סעיפיו, סעיפי המשנה ותתי הסעיפים, את הוראת ההצמדה הטומנת בחובה גם את הסייג. זו לשונו של בסעיף 16 הימנו:

- 16". הפרשי הצמדה למט"ח
- (א) תשלומי הקרן והריבית של כל אשראי, שהועמד על-פי כתב זה, יהיו צמודים לשער המט"ח הרלבנטי ולצורך חישוב הסכומים אשר יומרו מעת לעת למט"ח כאמור בסעיף 10(א) לעיל או לצורך ביצוע תשלומי הקרן והריבית של האשראי אשר ישולמו במט"י צמוד למט"ח, יחושבו סכומי האשראי במט"י והריבית בגינם, בהתאם לתנאי ההצמדה של סעיף זה.
- (ב) בכתב זה -
- המונח 'שער המט"ח' משמעו - השער היציג של המט"ח הרלבנטי המתפרסם מידי פעם בפעם על ידי בנק ישראל, או על כל שער חליפין רשמי אחר שיבוא במקומו (אם בכלל). במקרה ובנק ישראל יפסיק באופן זמני או קבוע לפרסם את השער האמור, ובהעדר שער חליפין רשמי כאמור, יבוא במקומו הממוצע בין שערי החליפין לקניה ולמכירה של המט"ח (העברות והמחאות)) לא כולל עמלות) תמורת מטבע ישראלי, אשר יהיו נהוגים בבנק בעת הרלבנטית;
- המונח 'שער המט"ח החדש' משמעו - שער המט"ח שיפורסם בגין יום התשלום בפועל של תשלום הקרן או הריבית הרלבנטית ו/או בגין יום בו תבוצע המרת אשראי כאמור בסעיף 10(א) לעיל, לפי הענין.
- המונח 'שער המט"ח היסודי' משמעו - שער המט"ח שיפורסם בגין היום שבו יועמד האשראי.
- (ג) **אם במועד התשלום בפועל של תשלום כלשהו של קרן או ריבית או במועד ביצוע המרה יתברר כי שער המט"ח החדש עלה לעומת שער המט"ח היסודי, אזי ישלמו הלקוחות לבנק את אותו תשלום או תחושב ההמרה כשהסכומים מוגדלים באופן יחסי למידת העליה של שער המט"ח החדש לעומת שער המט"ח היסודי. אולם אם שער המט"ח החדש יהיה שווה או נמוך משער המט"ח היסודי יסלקו הלקוחות לבנק או לפקודתו את אותו התשלום או תחושב ההמרה, כשהם מחושבים לפי שער המט"ח היסודי.**
- (ד) בכתב זה, הביטוי 'הפרשי הצמדה' - משמעו - הסכומים אשר יגיעו לבנק לפי תנאי ההצמדה המפורטים בסעיף זה מעל לסכומי הקרן או הריבית המגיעים או שיגיעו לבנק בגין כל אשראי".

ההדגשות דלעיל אינן מופיעות במקור, שבו הסייג אינו מובלט אלא מובלע בין ההוראות הרבות והאותיות הקטנות שבתנאים הכלליים.

- (ג) כאמור, לצורך קבלת ההלוואה, חתמה החברה ביום 15.6.95 על טופס נוסף - "בקשה לקבלת אשראי במטבע ישראלי צמוד למט"ח/במט"ח" (להלן: "בקשת האשראי הצמוד"). בטופס זה, כמופיע גם בכותרתו, מדובר בקבלת אשראי "צמוד למט"ח או במט"ח", והוא עוסק במתן אשראי בסך 500,000 ₪ צמוד למט"ח ביניים יפניים. לא רק מכותרתו אלא גם מסעיף 1 א' הימנו, ברור שהטופס יועד הן למתן אשראי בשקלים צמודים למטבע חוץ הן למתן אשראי במטבע חוץ. נוסף על כך בסעיף 1 ב' שבו נאמר: "ידוע לנו כי תהיו רשאים בכל עת על פי שיקול דעתכם הבלעדי להמיר את האשראי שהועמד באשראי במט"ח וחוזר חלילה, הכל כמפורט בתנאי הניהול". אכן, עיון בבקשת האשראי הצמוד, על כותרתה ותוכנה, מלמד שהיא משמשת את הבנק הן למתן אשראי במטבע ישראלי כשהאשראי צמוד למטבע חוץ, הן למתן אשראי במטבע חוץ, כשהבנק רשאי "בכל עת על פי שיקול דעתו הבלעדי" להמיר את סוג ההצמדה מסוג אחד למשנהו "וחוזר חלילה".

(ד) אין חולק שאילו ביקשה החברה על יסוד אותו טופס, לקבל אשראי במט"ח, להבדיל מאשראי צמוד מט"ח, הייתה ההצמדה פועלת גם לטובתה, וכנראה שכך היה קורה אילו בחר הבנק, לאחר מתן ההלוואה, לעשות שימוש באופציה ששמר לו (בסעיף 1 ב' הנ"ל) להמיר את האשראי שנתן באשראי במט"ח. הווי אומר: אין ללמוד מנוסח הבקשה לאשראי צמוד שהנוטל הלוואה צמודת מט"ח עשוי למצוא עצמו נדרש לפרוע את ההלוואה בסכום הקרן השקלי המלא, אם במועד הפירעון יתברר ששער מטבע החוץ ירד. אדרבא, כל הקורא בטופס יניח שאין הבדל בין שני סוגי האשראים, וברור שאיש, לרבות הבנק, לא יעלה על דעתו למקרא הטופס שאם הילוח הבנק הלוואה במטבע חוץ, ידרוש את פרעונה בשקלים לפי השער ההיסטורי הגבוה.

(ה) הסייג עצמו אינו מופיע בטופס בקשת האשראי הצמוד כלל. הקישור בין טופס זה לבין הסייג נמצא בהוראה נוספת הכלולה בו - **"על האשראי ועל חשבון האשראי יחולו תנאים כלליים לפתיחת חשבון אשראים שחתמנו לכס"**.

(ו) עולה אפוא שגם הסייג, וגם ההפנייה לתנאים הכלליים במסגרת בקשת האשראי הצמוד, נכתבו באופן שאין ללקוחו של הבנק יכולת מעשית לדעת את תוכן הסייג, כל עוד לא יפנה הבנק את תשומת לבו ויעמידו על תוכן הסייג ועל נפקותו, באופן ברור ומפורש.

(ז) בית משפט קמא קבע כזכור, כעניין שבעובדה, שהחברה לא הייתה ערה לסייג ושהבנק לא הסב תשומת לבה אליו. אף על פי כן מצא בית המשפט שיש ליתן תוקף לסייג, לאור הכלל שאדם מוחזק כיודע, מבין ומסכים לתוכנו של מסמך שעליו חתם, אפילו לא קרא אותו, ולאחר שבית המשפט סבר כי חובת הגילוי החלה על הבנק אינה כוללת את גילוי הסייג.

(ח) סבורני שבמסקנתו זו לא איזן בית משפט קמא כראוי בין הכלל האמור לבין מחדלו של הבנק באי קיום חובותיו כלפי המערערים, בכל הקשור באופן שבו כלל את הסייג בתנאים הכלליים, ובאופן שבו העמיד לחברה אשראי צמוד למט"ח בלי ליידעה שהמונח "צמוד" כפוף לסייג.

(ט) נזכיר מושכלות ראשוניים: מעצם תפקידו ומעמדו המיוחד של בנק, חייב הוא בחובות זהירות ואמון מוגברות כלפי לקוחותיו. חובות אלו (חובות סטטוטוריות, חובת תום הלב, חובת הזהירות וחובת האמון), כוללות את חובת הגילוי הנאות.

באשר ליחסים המיוחדים שבין בנק לבין לקוחו לימדנו הנשיא שמגר:

"מערכת היחסים שבין לקוח (ולדידי, אף מי שאינו לקוח) לבין בנק היא מערכת יחסים מיוחדת, הנובעת מהאמון שרוחש הציבור הרחב כלפי מוסד זה. הבנק ופקידי הבנק נתפשים בעיני הציבור כסמכות מקצועית, בין היתר בשל כך שברשות הבנק לא אחת מידע אשר אינו נגיש לציבור הרחב; הבנק כמוסד כספי הוא גם בעל כישורים מיוחדים ואמצעים טכניים שאינם נחלתו של הפרט. כל אלה עשויים לאפשר לבנק למנוע נזקים מלקוחותיו, בעוד שלנפגע הפוטנציאלי אין יכולת דומה. מאחר שהפרט רוחש במקרים רבים אמון מיוחד לבנק, מאמין בכישוריו ובאמצעיו הטכניים, ורואה בו גוף מעין ציבורי, נוטה הוא לעיתים שלא לנקוט אמצעי זהירות מצידו להקדים פני נזק אפשרי, אפילו יש בכוחו לעשות כן (ראה להלן: א. פורת, אחריותם של בנקים בגין רשלנות: התפתחויות אחרונות). מכוח מערכת יחסים מיוחדת זו מוטלות על הבנק חובות מיוחדות - שאינן מוטלות על צדדים לחוזה רגיל."

(ע"א 5893/91 טפחות בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' צבא, פ"ד מח(2), 573 בעמ')

(586 – 585).

ובהמשך הדברים עומד הנשיא שמגר על חובת הגילוי הנאות:

"אולם קיימים מקרים אחרים, בהם מעורבותו של הבנק בעסקת הלוואה היא הרבה מעבר למעורבותו בעסקת הלוואה רגילה, ותפקידו אינו רק של גוף מממן. במקרים אלה, כאשר הסתמכותו של הלקוח על הבנק היא מוגברת, רמת האמון בה יחוב הבנק כלפי הלקוח תגבר אף היא, וכך גם היקפן ורמתן של חובות הגילוי בהן יחוב הבנק. כך יהיה, לדוגמה, כאשר הבנק מיעץ ללקוח שלו לפעול בדרך כלשהי או משדל אותו לקחת הלוואה לצרכים מסוימים, והלקוח מסתמך על עצות אלו של הבנק. הדבר אף יהיה נכון שבעתיים כאשר לבנק יש אינטרס מהותי כי הלקוח יפעל בדרך זו. ... לגישתי, גם כאשר הבנק אינו מיעץ ללקוח בדבר הלוואה, ואולם הבנק יודע את מטרת הלוואה והוא בעל אינטרס ברור ומהותי במתן הלוואה זו, חלה עליו חובת גילוי בדבר קיומו של אותו אינטרס. חובת גילוי זו תבטיח, בין היתר, כי הבנק יפעל באופן הוגן." (שם עמ' 598)

ובע"א 6799/02 יולרי נ' בנק המזרחי המאוחד בע"מ – סניף בורסת היהלומים, פ"ד נח(5)

145 (2003), עמדה השופטת חיות על מקורן של החובות המיוחדות של בנק כלפי לקוחותיו

ובמיוחד על חובת הגילוי:

"אכן, הבנק נושא כלפי ערבים, ובכללם הממשכן נכס כערובה לחיוב, בחובות מיוחדות, החלות עליו מכוח סעיף 17 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), תשמ"א-1981 נוסף על החובות הכלליות החלות עליו מכוח דיני החוזים ודיני הנזיקין (ראו: ע"א 1548/96 הנ"ל [3]); ע"א 6899/97 פייבושביץ נ' בנק לאומי לישראל בע"מ). מתוקף חובות אלה הבנק מחויב שלא להטעות את מקבל השירות – לקוח או ערב; לגלות כל פרט בעל חשיבות לשירות הניתן ואת הסיכונים הכרוכים בו (ראו ע"א 1570/92 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' ציגלר); ליתן השירות בנאמנות ובזהירות ראויה ולנהוג בדרך מקובלת ובתום-לב בעת מילוי תפקידיו (ראו: ע"א 1304/91 טפחות – בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' ליפרט; ע"א 5893/91 טפחות בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' צבאח)."

מובן שעל ענייננו חלות גם הוראות אחרות (במיוחד סעיפים 3 – 5) שבחוק הבנקאות

(שירות ללקוח), תשמ"א-1981, (ראו ע"א 8409/04 יעקובי נ' בנק דיסקונט לישראל בע"מ

- סניף יהודה המכבי (לא פורסם, 19.9.07) אף הוא מפי השופטת חיות). ראו שם את דברים על מקורן הנורמטיבי של חובות הבנק, היקפן ותוצאות הפרתן:

"הנורמות החולשות על יחסי בנק-לקוח שאובות מהוראות סטאטוטוריות שונות הקבועות בחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981 (להלן: חוק הבנקאות), וכן בדיני החוזים ובדיני הנזיקין הכלליים (ראו: ע"א 7825/01 דאטא סיסטמס אנד סופטוור אינק נ' בנק דיסקונט לישראל בע"מ, פ"ד נח(5) 348, 356 (2004); ע"א 6799/02 יולזרי נ' בנק המזרחי המאוחד בע"מ - סניף בורסת היהלומים, פ"ד נח(2) 145, 150 (2003) (להלן: עניין יולזרי); כן ראו סיני דויטש 'הגנת הצרכן הבנקאי: מכח חוק או מכח קודים אתיים - מה עדיף?' הפרקליט מה 241, 241-242 (2000)). יחסים אלה שבין הבנק ללקוחותיו נתפסים בדין כיחסי אמון מיוחדים המטילים על הבנק חובות מוגברות של זהירות ותום-לב (ראו: ע"א 5893/91 טפחות בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' צבאח, פ"ד מח(2) 573, 596-598; עניין יולזרי, 150) ובכללן החובה לגלות ללקוח פרטים בעלי חשיבות לשירות הניתן על ידו ולסיכונים הכרוכים בו (סעיף 5 לחוק הבנקאות וכללי הבנקאות (שירות ללקוח) (גילוי נאות ומסירת מסמכים), התשנ"ב-1992) וכן חובה שלא להטעות את הלקוח (סעיף 3 לחוק הבנקאות) ולא לנצל את חוסר ניסיונו או להפעיל עליו השפעה בלתי הוגנת (סעיף 4 לחוק הבנקאות). הפרתן של חובות אלה על ידי הבנק יכולה להצמיח ללקוח סעדים רבים ומגוונים החל בהצהרה על בטלותן המוחלטת של פעולות שבוצעו בחשבונותיו, עבור בסעדים כספיים אופרטיביים לפיהם יחוייב הבנק לשלם ללקוח סכומים בגין נזקים שגרם לו וכלה בהצהרה על זכות קיזוז העומדת ללקוח בנסיבות מסוימות אשר מכוחה יפחת החוב המגיע לבנק ממנו. במילים אחרות, בהחלט ייתכן כי הפרת החובות המוטלות על בנק כלפי לקוחותיו לא תגיע כדי עושק, הטעייה, כפייה או תרמית ולא תצדיק סעדים הצהרתיים גורפים (כגון אלה שהמערערים עתרו להם במקרה שלפנינו), אך היא עשויה להקים ללקוח במישור החוזי או במישור הנזיקי סעדים אחרים, מתונים יותר, כגון קביעת ממצא שהבנק גרם ללקוח נזקים בהתנהגותו ומתן אפשרות ללקוח לקזז נזקים אלה מן החוב שהוא חב לבנק."

עוד אביא דברים, שנאמרו אמנם בקשר עם מערכות יחסים שבין מבטח לבין לקוחו (שעליהן חלה הוראת חוק ספציפית - סעיף 3 בחוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981), אך יפים הם לא פחות לענייננו:

"אינני רואה מקום להיסוס כלשהו בקשר לכך, כי סעיף 39 חל על חוזה ביטוח, ומשמחליטים שהוא חל, הרי 'סעיף 39 לחוק החוזים עשוי להטיל על בעל החוזה חובות נוספות, שזכרן אינו בא בחוזה עצמו, אך המתבקשות מהצורך להביא להגשמת החוזה בדרך מקובלת ובתום-לב' (בג"צ 59/80, בעמ' 836). חובות נוספות אלו חלות על מבטחים כמו על כל מתקשר אחר בחוזה. יתרה מזאת, מן הראוי שיחול על מבטחים במידה רבה, משום שהללו מנסחים חוזים ותניות פטור לא אחת ללא ידיעתם מראש של המבוטחים ובלי שיש לאלו היכולת המעשית להתנגד לכך..."

(ע"א 188/84 "צור" חברה לביטוח בע"מ נ' חדד, פ"ד מ(3) 1 (1986)).

כל שיש לשנות בדברים אלו הוא לקרוא "בנק" במקום "מבטח".
ראו עוד ע"א 4819/92 אליהו חברה לביטוח בע"מ נ' מנשה ישר, פ"ד מט(2) 749 (1995).

(י) נשוב לענייננו: אמנם הבנק רשאי להגביל את חבותו באופן שהגבילה בסייג, אולם, משקבע את הסייג, חלה עליו אחריות וקמה לו חובה ליידע את המערערים באופן ברור ומובן בדבר קיומו, ולוודא שלא זו בלבד שהם יודעים על הסייג אלא הם מבינים את משמעותו ונפקותו. חובה זו של הבנק מתעצמת כאשר למעשה, בדרך ואופן שנכתב הסייג בתנאים הכלליים, ובדרך ובאופן שלא נכתב בבקשת האשראי הצמוד, הוסתר הסייג כך שלווה מן השורה לא יעמוד על נפקותו. הבנק היה זה שהציג, בבקשת האשראי הצמוד, את האפשרות של נטילת הלוואה צמודת מט"ח כזהה במהותה לאפשרות של נטילת הלוואה במט"ח. (בהערת אגב אומר שבית משפט קמא קיבל את טענת הבנק שעדיף היה לחברה ליטול הלוואה צמודת מט"ח עקב הפרשי עמלות ושהחברה נטלה הלוואה דומה בעבר. אולם אין הדברים ממין העניין, שהרי כנגד הפרשי עמלות צריך היה לאפשר לחברה לשקול את העדרה של הצמדה כאשר שער הין יורד והדבר לא נעשה. כך גם אין בהלוואה שנטלה החברה בעבר, בנסיבות שבהן ההצמדה הביאה לעליית קרן ההלוואה, כדי ללמד דבר על ידיעתה את הסייג).

(יא) צירוף המלים "הלוואה צמודה" או "אשראי צמוד", למטבע או למדד אחר, מובנו בלשון בני אדם שההצמדה חלה בשני הכיוונים, בין אם התוצאה היא שהבנק גובה תוספת על קרן ההלוואה ובין אם התוצאה היא שהלווה משלם פחות שקלים בבואו לפרוע את ההלוואה. כל מובן אחר שביקש הבנק להעניק למונחים "צמוד" או "הצמדה", בהדבק הדברים שבו אנו עוסקים, אינו עולה בקנה אחד עם הגיון הדברים ועם השימוש הרווח במונחים אלו. "הצמדה חד כיוונית" שלעולם היא לטובתו של הבנק ולחובתו של הלקוח, שאין היא הצמדה אלא יצור כלאיים הטעון הסכמה מודעת של הלקוח. "הלוואה צמודה" בלשונו של הבנק היא מיקסם שוא; הבנק יודע שאפילו ירד שער המטבע הוא יקבל חזרה את מלוא הקרן השקלית שהלווה, בעוד שהלקוח ימצא שהתבדה. עשויים הדברים להגיע לכך שגם לקוח המבטיח עצמו במטבע חוץ שיקבל מלקוחותיו עדיין יצא נפסד.

(יב) אני סבור שיש להסתייג מעצם קביעתה של הוראת הסייג באופן שבו נחבאה ב"תנאים כלליים לפתיחת חשבון", עוד יותר כך מהעדרה במסמך שנערך במיוחד עם קבלת ההלוואה (בבקשת האשראי הצמוד), כך גם מעצם מתן הלוואה על פי מסמך שכותרתו ותוכנו עוסקים בהלוואה צמודה שאינה צמודה, וכמובן גם מכך שהבנק לא טרח ליידע את המערערים בדבר הסייג. הייתה חובה על הבנק להבליט ולהדגיש **בכתב**, הן בתנאים הכלליים הן בבקשת האשראי הצמוד, שאותה הצמדה שהוא עוסק בה אינה הצמדה כמשמעותה המקובלת, שלא לדבר על הפניית תשומת לב המערערים בעל פה.

(יג) פעולת הבנק בגביית סכום כסף שהחברה לא הייתה חייבת בו (ההפרש בגין הצמדת ההלוואה לירידת שער הין), וחיובי הריבית שחייב את החברה לאחר מכן עקב החוסר בסכום זה בחשבונה, היו בלתי ראויים.

5. לסיכום

(א) בשניים חדל הבנק: ראשית הוא לא יידע את החברה על אודות הסייג ולא הבליט אותו כך שאפשר היה לעמוד עליו, הן בתנאים הכלליים הן בעת מתן ההלוואה. שנית, בהטעייה העולה מטופס בקשת האשראי הצמוד למט"ח שאין שמה ותוכנה יאים לה. המונח "צמוד" בטופס זה אינו אלא מיקסם שוא של צמוד; צמוד כשמדובר בטובת הבנק ושאינו צמוד כשמדובר בטובתו של הלקוח.

(ב) התוצאה היא שיש לקבל את הערעור במובן זה שיש להפחית מהסכום שבו חויבה החברה בגין פירעון ההלוואה השקלית ביום 15.12.95, את השיעור המתאים בגין ירידת שער הין בין מועד מתן ההלוואה לבין מועד פרעונה. לא הייתה מחלוקת בדבר השווי הנומינלי של ההפחתה הנדרשת שעלתה ביום 15.12.95 ל- 65,644 ₪. סכום זה, בצירוף ריבית והפרשי הצמדה כפוף להפחתת ריבית אמור בס"ק ג' להלן, יופחת מסכום חובה של החברה כפי שנתבע ונפסק.

(ג) יש להפחית גם כל סכום ריבית, לרבות ריבית דריבית, שבו חייב הבנק את החברה, במשך התקופה שמיום 16.12.95, בגין אשראי שהועמד לרשות החברה עד לסכום של 65,644 ₪. הריבית שתופחת תהיה הריבית המירבית שגבה הבנק בכל עת בחשבון החברה על הסכום האמור. הבנק יערוך את התחשיב וימציא אותו למערערים בתוך 30 יום מהיום. ככל שיהיו מחלוקות לגבי התחשיב הן תוכרענה במסגרת הליכי ההוצאה לפועל.

6. סוף דבר

הערעור מתקבל אפוא כאמור לעיל.

משהתקבל הערעור כפי שהתקבל אני מורה על הפחתת מחצית משכר טרחת עו"ד שפסק בית משפט קמא.

המשיב ישא באגרת הערעור ובשכר טרחת עו"ד של המערערים בערעור בסכום של 25,000 ₪ בצירוף מע"מ.

המזכירות תואיל להמציא לפרקליטים העתק פסק הדין באמצעות הפקסימליה לאלתר.

אילן ש' שילה 54678313

ניתן היום, כ"ט שבט תשס"ט, 23 פברואר 2009, בהעדר הצדדים.

אילן ש' שילה, שופט

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן](#)